

بررسی تأثیر پنج عامل شخصیت بر عضویت نوجوانان در فیسبوک

ابوالقاسم یعقوبی^۱، مریم عبدالهی مقدم^{۲*}، فضل الله حسونند^۳

۱. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه بوعلی سینا همدان، همدان، ایران.
۲. دکترای روان‌شناسی تربیتی دانشگاه بوعلی سینا همدان، همدان، ایران (نویسنده مسئول).
۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه بوعلی سینا همدان، همدان، ایران.

چکیده

مقدمه: امروزه، یکی از پرمخاطب‌ترین سرگرمی‌ها در فضای مجازی در بین نوجوانان و جوانان، پایگاه شبکه اجتماعی فیسبوک می‌باشد که گرایش یا عدم گرایش به آن بر اساس ویژگی‌های شخصیتی کاربر، قابل تبیین است. **روش:** به همین منظور برای بررسی تأثیر پنج عامل شخصیت بر عضویت نوجوانان در فیسبوک، از بین تمامی دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهرستان خرم‌آباد، ۳۵۰ نفر (۱۷۵ دانش‌آموز پسر و ۱۷۵ دانش‌آموز دختر) بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و فرم اطلاعات شخصی محقق ساخته و پرسش‌نامه شخصیتی نئو را تکمیل کردند. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار لیزرل و روش آماری مدل معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: نتایج نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجوری، توافق و گشودگی به تجربه با عضویت در فیسبوک رابطه وجود دارد، اما بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و با وجدان بودن با عضویت در فیسبوک رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجوری، توافق و گشودگی به تجربه با عضویت در فیسبوک رابطه وجود دارد، اما بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و با وجدان بودن با عضویت در فیسبوک رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد.

دوفصلنامه علمی - پژوهشی

روان‌شناسی بالینی و شخصیت

(دانشور رفتار)

دوره ۱۴، شماره ۲، پیاپی ۲۷
پاییز و زمستان ۱۳۹۵
صص: ۳۸-۳۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۳/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۰/۱۵

Biannual Journal of

Clinical Psychology & Personality

(Daneshvar-e-Raftar)

Vol. 14, No. 2, Serial 27

Autumn & Winter
2016-2017

pp.: 31-38

کلیدواژه‌ها: فیسبوک، پنج عامل شخصیت، نوجوانان.

*Email: m.abdolahi65@yahoo.com

مقدمه

فیسبوک^۱ به‌عنوان یکی از معروف‌ترین و پراستفاده‌ترین پایگاه شبکه‌ای اجتماعی^۲ در اینترنت، فعالیتی است با ترکیبی از ابزارهای مفید که کاربران اینترنتی به آن نیازمند هستند. این پایگاه به کاربر اجازه می‌دهد که یک نمایه از خود ایجاد کند و اطلاعات شخصی، تصاویر، پیام‌ها، فیلم‌ها را در معرض نمایش قرار دهد و با دوستان عضو فیسبوک خود و کاربران مختلف به شیوه‌های گوناگون (ارسال پیام، عضویت در گروه‌ها، استفاده از صفحات سرگرمی، بازی‌ها و ...) ارتباط برقرار کند. بر طبق گزارش‌های رسمی، کاربران این پایگاه، روزبه‌روز در حال افزایش هستند و این شمار زیاد کاربران، پرسش‌های مهمی درباره نقش و تأثیرات فضای مجازی اینترنت بر زندگی اجتماعی انسان برمی‌انگیزد [۱]. از این‌رو، روان‌شناسان اجتماعی گرد هم آمده‌اند تا این عرصه جدید از رفتار اجتماعی را برای کشف چگونگی برقراری تعامل اجتماعی در فضای مجازی مورد بررسی قرار دهند.

فعالیت در فیسبوک، جنبه‌ای معماگونه داشته و تأثیرات ناهمگونی بر تعاملات اجتماعی می‌گذارد. از طرفی باعث تأمین نیاز صمیمیت در افراد عضو آن می‌شود و از سویی دیگر، آن‌ها را از تعاملات موجود در دنیای واقعی و تجربه رضایت‌بخش ارتباط رودررو^۳ باز می‌دارد [۲]. امروزه پژوهش‌ها نشان داده‌اند که استفاده از فیسبوک با تأثیرات مثبت از جمله رضایت زندگی^۴ بالاتر و یکپارچگی اجتماعی^۵ بیشتر پیوند تنگاتنگ دارد [۳]. ولی با وجود این یافته‌ها، در پژوهش‌های گوناگون، نگرانی بسیاری هم در مورد آسیب‌های منفی استفاده گسترده از فیسبوک بر سلامتی افراد یافت شده است [۲].

گونه‌های خاص فضاهای ایجاد شده در دنیای فیسبوک می‌تواند برای افرادی که در روابط اجتماعی رودررو، مضطرب هستند بسیار جذاب باشد و به‌عنوان یک شیوهی جایگزین ارتباطی به کار گرفته شوند. کم‌رویی و احساس تنهایی، صفات شخصیتی هستند که به افراد در شکل دادن به زندگی اجتماعی از طریق اینترنت کمک می‌کنند [۴]. پژوهش‌های گوناگونی [۵، ۶، ۷]. پیرامون ارتباط میان استفاده از اینترنت با افسردگی و انزوای اجتماعی در نوجوانان دبیرستانی صورت گرفته‌اند و نشان داده‌اند که کاربرانی که کمتر از اینترنت استفاده می‌کنند، در مقایسه با

افرادی که به‌گونه‌ای بلندمدت از اینترنت بهره می‌گیرند، با خانواده و همسالان خود ارتباط مناسب و مثبت‌تری دارند و احساس تنهایی و یا انزوای اجتماعی کمتری را تجربه می‌کنند؛ احساسی که می‌تواند زمینه‌ساز ویژگی شخصیتی روان‌رنجوری باشد.

بر طبق مدل دوعاملی ندکارنی و هافمن^۶ (۲۰۱۲)، استفاده از فیسبوک بر اساس دو نیاز برانگیخته می‌شود: تعلق داشتن^۷ و خود نشان‌گری^۸. فیسبوک به کاربران اجازه می‌دهد که نیازهای تعلق داشتنشان را از طریق ارتباط با دیگران و یادگیری درباره آن‌ها ارضا کنند و می‌تواند یک روش مؤثر مقابله با احساس طرد اجتماعی باشد؛ به‌خصوص در مورد نوجوانانی که پذیرش توسط همسالان و ارتباط با آن‌ها برایشان امری مهم است. فیسبوک موجب پرورش حس عزت نفس در آن‌ها می‌شود. دومین انگیزش اساسی در استفاده از فیسبوک، یعنی خود نشان‌گری، به اشکال گوناگون مانند عکس‌های ارسالی، نیمرخ اطلاعات و محتوا و تصاویر نمایش داده می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که کاربران در جستجوی شهرت، اطلاعات مربوط به خود را برای دیگران افشا می‌کنند [۸].

چندین مطالعه در زمینه رابطه میان استفاده از فیسبوک و پنج عامل بزرگ شخصیت، یعنی برون‌گرایی^۹، گشودگی به تجربه^{۱۰}، توافق^{۱۱}، با وجدان بودن^{۱۲} و روان‌رنجورخوبی^{۱۳} انجام شده است [۹]. در این مطالعات، برون‌گرایی با استفاده وسیع از سیستم پیام‌رسانی در فیسبوک همبسته می‌باشد. افراد برون‌گرا، در مقایسه با افراد کمتر برون‌گرا تر به گروه‌های بیشتری تعلق دارند؛ دلیل آن این است که برون‌گراها از این سایت‌های اینترنتی به‌عنوان یک راه ارتباطی گسترده‌تر برای برقراری ارتباط با دوستان استفاده می‌کنند. البته، نتایج برخی پژوهش‌ها با این گفته‌ها ناهمسان است، برای نمونه، برون‌گراها در مقایسه با درون‌گراها بیشتر به ارتباط آفلاین و خارج از حیطه جهان مجازی گرایش دارند؛ اما روی هم‌رفته می‌توان فرضیه‌های مختلف را به این صورت خلاصه کرد که افراد برون‌گرا نسبت به درون‌گراها، به سبب پرحرف بودن و گرایش بیشتر به برقراری روابط اجتماعی، هم در زندگی واقعی به ارتباط با

⁶ Nadkarni and Hofmann

⁷ Belonging

⁸ Self- presentation

⁹ Extraversion

¹⁰ Openness to experience

¹¹ Agreeableness

¹² Conscientiousness

¹³ Neuroticism

¹ Facebook

² Social networking site (SNS)

³ Face to face communication

⁴ Life satisfaction

⁵ Social integration

که وجود پنج عامل در هر فرد می‌تواند پیش‌بینی‌کننده‌ی اشکال مختلف استفاده از فیسبوک در افراد باشد. البته نکته قابل توجه در همه این پژوهش‌ها، در نظر گرفتن شکل استفاده و به بیان دقیق‌تر، انگیزه استفاده از فیسبوک (دوست‌یابی، همدردی و ارسال پیام به دوستان، خود نشان‌گری و ابراز وجود، کاهش تنهایی، افزایش احساس تعلق داشتن و ...) در جوانان و نوجوانان است که بر اساس این انگیزه‌ها می‌توان رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و فیسبوک را پیش‌بینی نمود.

بر اساس یافته‌های موجود در زمینه آسیب‌های نوپدید فن‌آوری ارتباطی فیسبوک، پژوهش حاضر بر آن است که به بررسی تأثیر پنج عامل شخصیت بر عضویت نوجوانان در فیسبوک بپردازد.

فرضیه‌های پژوهش

- ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد.
- ویژگی برون‌گرایی بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد.
- ویژگی گشودگی به تجربه بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد.
- ویژگی توافق‌پذیری بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد.
- ویژگی با وجدان بودن بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد.

روش

آزمودنی

الف) جامعه آماری: جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی دانش‌آموزان دبیرستانی دختر و پسر مدارس استان لرستان در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ هستند.

ب) نمونه پژوهش: از بین افراد جامعه‌ی ذکر شده ۳۵۰ دانش‌آموز برای شرکت در این پژوهش انتخاب شدند که با توجه به نسبت پسران و دختران در جامعه‌ی آماری، ۱۵۰ نفر از افراد نمونه دختر و ۱۵۰ نفر از آن‌ها پسر بودند و ۵۰ نفر هم ریزش داشتند. افراد نمونه از نظر تحصیلی در مقطع دبیرستان و در رشته‌های علوم ریاضی، علوم تجربی و علوم انسانی بودند. برای انتخاب گروه نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده گردید. به این صورت که ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش شهر خرم‌آباد، ناحیه یک و دو به‌عنوان جامعه هدف انتخاب شدند و از بین دبیرستان‌های این دو ناحیه، تعدادی دبیرستان دخترانه

دیگران^۱ علاقه دارند و هم در دنیای مجازی^۲ به‌صورت آفلاین به تبادل پیام با دوستان و حفظ ارتباط با آن‌ها گرایش دارند [۱۰]. با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه ویژگی روان‌رنجورخویی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌توان دریافت که روان رنجورها در مقایسه با کاربرانی که ثبات هیجانی بیشتری دارند، با احتمال بیشتری از اینترنت (از جمله شبکه فیسبوک) برای نیل به اهداف اجتماعی استفاده می‌کنند و با توجه به پژوهش‌هایی که نشان می‌دهد روان‌رنجورخویی با احساس تنهایی^۳ در فرد رابطه مثبت دارد، می‌توان گفت که این افراد با هدف کاهش تنهایی و ایجاد احساس تعلق وارد دنیای اینترنت می‌شوند [۱۰]. طبیعتاً بین ویژگی گشودگی به تجربه و فیسبوک هم رابطه مثبت وجود دارد، زیرا افرادی که دارای گشودگی به تجربه هستند مایل‌اند چیزهای جدید و گوناگون را امتحان کنند و تجربه‌های جدیدی داشته باشند. ولی به‌طور شگفت‌انگیزی، دو مطالعه [۱۱، ۱۲] نشان داده‌اند که گشودگی به تجربه با استفاده از فیسبوک پیوند معناداری ندارد. در واکاوی نتایج این دو مطالعه گفته می‌شود که فیسبوک نوعی ابزار تبادل اطلاعات و دوست‌یابی برای جوانان است، نه یک تجربه جدید.

در مقایسه با سه عامل شخصیتی بیان شده در پژوهش‌های بالا، مطالعات اندکی درباره پیوند میان دو ویژگی شخصیتی توافق‌پذیری و با وجدان بودن با استفاده از فیسبوک انجام شده است. افراد با وجدان به سبب اینکه استفاده از فضای فیسبوک موجب تقویت گرایش تعلق‌ورزی (امروز و فردا کردن)^۴ و انحراف از فعالیت‌های مهم زندگی می‌شود، از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی اجتناب می‌کنند. مطالعات تجربی هم این فرضیه را تأیید کرده‌اند و یک رابطه منفی میان با وجدان بودن و استفاده از فیسبوک نشان داده‌اند [۱۳]. از طرف دیگر عامل توافق‌پذیری که بیشتر با گرم و دلپذیر بودن و همدردی^۵ با دیگران مشخص می‌شود، با استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی و به‌خصوص ارسال پیام‌ها، عکس‌های دوستانه و دوست‌یابی رابطه دارد. از این رو، می‌توان این‌گونه پنداشت که توافق‌پذیری دارای یک رابطه مثبت با استفاده از فیسبوک است.

در پژوهش [۱۰] که بر روی کاربران جوان عضو فیسبوک انجام شد بین پنج عامل شخصیت با نوع استفاده از فیسبوک همبستگی مثبت نشان داده شد؛ به این معنی

¹ Real life

² Virtual world

³ Loneliness

⁴ Procrastination

⁵ Sympathetic

پاسخگویی صحیح و دقیق، اعلام شد که نوشتن مشخصات شخصی (نام و نام خانوادگی) ضرورت ندارد. سپس برای تکمیل پرسشنامه، توضیحات لازم داده شد و از ارائه هرگونه توضیحی که احتمال می‌رفت در پاسخ، سوگیری ایجاد کند، خودداری گردید. درنهایت پس از اجرای آزمون‌ها، پاسخ‌ها جهت استخراج نتایج جمع‌آوری شد.

شیوه تحلیل آماری

پس از گردآوری داده‌ها و حذف پرسشنامه‌های مخدوش و ناقص، داده‌ها وارد نرم‌افزار لیزرل شدند و به روش آماری مدل معادلات ساختاری - به‌منظور کشف روابط میان متغیرهای موجود - مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

در تحلیل داده‌های این پژوهش سعی شده است تا با استفاده از مزیت الگوسازی ساختاری، ارتباط علی متغیرها با یکدیگر بررسی شود. ویژگی بسیار ارزشمند الگوی معادلات ساختاری، تحلیل و پردازش هم‌زمان روابط میان متغیرهای موجود در مدل مورد سنجش است. الگوسازی معادلات ساختاری به پژوهشگر اجازه می‌دهد که به‌طور هم‌زمان به تحلیل روابط علی متغیرهای نهان و مشاهده شده بپردازد. بر همین اساس، رابطه متغیر ملاک (احتمال عضویت نوجوانان در فیسبوک) و متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های شخصیتی پنج‌گانه) را مورد بررسی قرار می‌دهیم (شکل ۱).

همان‌گونه که در نمودار شماره ۱ دیده می‌شود، رابطه‌ای مثبت و نسبتاً بالا میان متغیرهای روان‌رنجوری (۰/۴۷)، گشودگی به تجربه (۰/۴۳) و توافق‌پذیری (۰/۵۲) با احتمال عضویت نوجوانان در فیسبوک وجود دارد؛ در صورتی که رابطه دو متغیر دیگر یعنی برون‌گرایی و با وجدان بودن در حدی بسیار پایین است. به بیان دیگر، روان‌رنجورخویی، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری با احتمال بیشتری بر عضویت در فیسبوک تأثیرگذار است.

در شکل ۲ با توجه به ضرایب t-value به دست آمده از تحلیل داده‌ها درمی‌یابیم که تأثیر متغیرهای روان‌رنجوری، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأیید گردیده است، ولی تأثیر دو متغیر دیگر یعنی برون‌گرایی و با وجدان بودن تأیید نشده است؛ زیرا روابط میان متغیرها در صورتی تأیید می‌گردد که ضریب t-value به دست آمده بالاتر از ۱/۹۶ باشد.

و پسرانه به‌صورت تصادفی و از بین این دبیرستان‌های برگزیده هم تعدادی از کلاس‌ها به‌عنوان نمونه پژوهش، پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نمودند.

ابزارهای پژوهش

۱. فرم اطلاعات شخصی محقق ساخته: این فرم، شامل اطلاعاتی از قبیل جنسیت، رشته تحصیلی، معدل تاکنون، عضویت یا عدم عضویت در فیسبوک، مدت‌زمان عضویت و میزان فعالیت در فیسبوک می‌باشد که قبل از توزیع پرسش‌نامه‌ها به آزمودنی داده می‌شد و از آن‌ها خواسته می‌شد که با دقت آن را تکمیل نمایند.

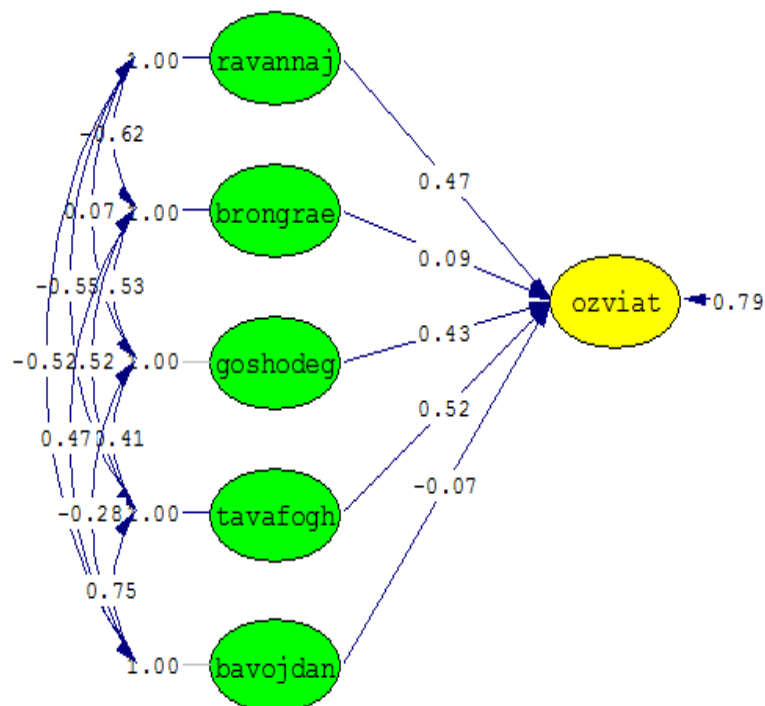
۲. پرسشنامه‌ی شخصیتی نئو^۱، فرم تجدیدنظر شده (پرسشنامه نئو پی‌پی‌آی): این پرسشنامه در سال ۱۹۹۲ توسط کاستا و مک‌کری^۲ ساخته شد و دارای ۲۴۰ ماده بود که امکان مطالعه گسترده شخصیت بزرگسالان را فراهم می‌کرد. فرم کوتاه این پرسشنامه ۶۰ سؤال است که در این پژوهش از آن استفاده شده است. این ابزار دارای پنج شاخص اصلی است که عبارت هستند از: بی‌ثباتی هیجانی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق و وجدانی بودن [۱۴]. در پژوهش‌های قبلی، پایایی این پرسشنامه با روش بازآزمایی، آلفای کرونباخ و تصنیف بین ۰/۵۱ تا ۰/۹۶ برآورد شد [۱۴]. مطابق پژوهش‌های قبلی همچنین ضرایب اعتبار این پرسشنامه بین ۰/۲۰ - تا ۰/۸۱ برآورد شد که همگی این ضرایب با دامنه‌ی معنی‌داری ۰/۰۱ تا ۰/۰۶ گزارش شدند [۱۵]. علی‌رغم این یافته‌ها، در پژوهشی که دائمی و همکارانش [۱۵] به‌منظور بررسی ساختار عاملی این آزمون، بر روی ۱۶۰۵ دانشجوی ایرانی مورد بررسی قرار دادند، دریافتند که این آزمون، ساختار عاملی ناخالصی در نمونه‌های ایرانی دارد و در استفاده از آن در ایران و تعمیم نتایج حاصل از اجرای آن لازم است که با احتیاط عمل شود. همچنین خرمائی، رویی و پایایی این پرسشنامه را مورد بررسی قرار داد. پایایی با روش ضریب آلفا بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۳ بود [۱۶].

روش اجرا

در این پژوهش از یک پرسشنامه و یک فرم اطلاعات شخصی به‌طور متوالی استفاده شد. پژوهشگر در ابتدا به آزمودنی‌ها اطمینان داد که این آزمون‌ها و نتایج آن‌ها صرفاً جنبه پژوهشی دارد و به هیچ ارگان خاصی مربوط نمی‌شود و برای اطمینان بخشی بیشتر و جلب همکاری آن‌ها به

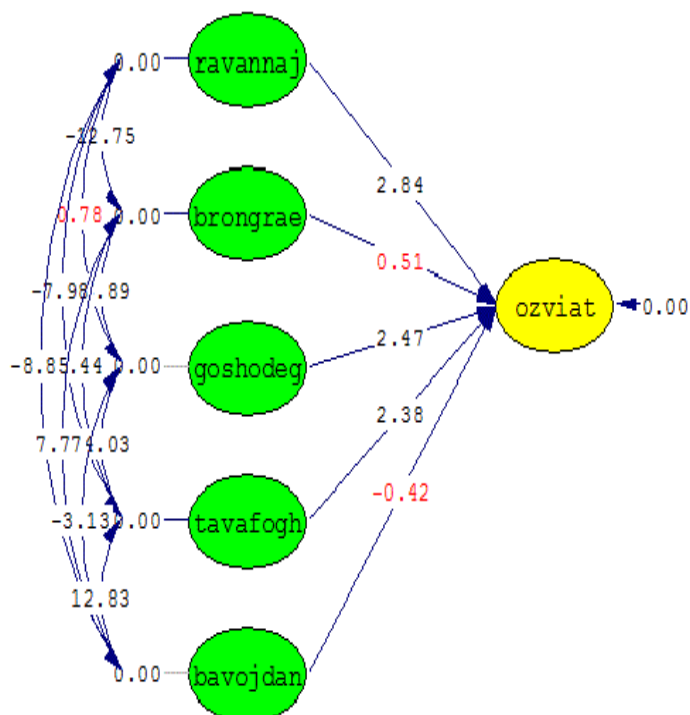
¹ NEO personality questionnaire

² Kasta & Mc Kery

Chi-Square=3135.83, df=1754, P-value=0.00000, RMSEA=0.053

شکل ۱. آزمون مدل (رابطه مؤلفه‌های آزمون شخصیت و احتمال عضویت نوجوانان در فیسبوک در حالت ضرایب استاندارد)

Chi-Square=3135.83, df=1754, P-value=0.00000, RMSEA=0.053

شکل ۲. آزمون مدل (رابطه مؤلفه‌های آزمون شخصیت و احتمال عضویت نوجوانان در فیسبوک در حالت اعداد معناداری)

جدول ۱. شاخص‌های مرتبط با برازش مدل ارائه شده

شاخص برازش مدل	مقادیر
RMSEA	۰/۰۵۳
NFI	۰/۹۳
NNFI	۰/۹۳
CFI	۰/۹۳
IFI	۰/۹۳
RFI	۰/۹۱
GFI	۰/۹۱

زمانی که از الگوی معادلات ساختاری استفاده می‌شود، یک مؤلفه‌ی مهم ارزیابی، تحلیل چگونگی برازش مدل داده‌های مشاهده شده است. برازش مناسب مدل نشان می‌دهد که مدل، دقیقاً معرف و نماینده‌ی داده‌های مشاهده شده است. پژوهش‌گران معمولاً به منظور ارزیابی این برازش از شاخص‌های نیکویی برازش^۱ استفاده می‌کنند. رایج‌ترین این شاخص‌ها، شاخص RMSEA است. در صورتی که این شاخص پایین‌تر از ۰/۱ بوده و مقدار p-value در سطح ۰/۰۵ معنادار باشد، برازش مدل تأیید می‌شود. همچنین، در صورتی که حاصل تقسیم chi-square بر درجه آزادی کمتر از ۳ باشد، برازش مدل در حد بسیار عالی است [۱۷]. از آنجا که مقدار شاخص RMSEA در این مدل برابر ۰/۰۵۳ و حاصل تقسیم chi-square بر درجه آزادی نیز کمتر از ۳ است، می‌توان بیان کرد که مدل تهیه شده در این پژوهش، برازش قابل قبولی با واقعیت دارد. همچنین، همان‌گونه که در جدول شماره یک دیده می‌شود مقادیر مربوط به سایر شاخص‌های برازندگی در حد مطلوبی هستند که نتایج شاخص RMSEA را تأیید می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از عوامل وسوسه‌کننده‌ی پیش روی نوجوانان، پناه بردن به فضاهای مجازی از جمله فیسبوک است. ارتباط با جهان مجازی برای نوجوان، گریزگاهی جهت فرار از واقعیات به شمار می‌آید. پژوهش‌های پیشین بیشتر متمرکز بر این موضوع بودند که چرا افراد، عضو فیسبوک می‌شوند و وقتشان را در آنجا می‌گذرانند؛ اما در حال حاضر، مطالعات این حوزه در پی این هستند که چه افرادی از فیسبوک استفاده می‌کنند و در چه وضعیت ارتباطی هستند؛ یعنی بحث از انگیزه‌ی استفاده از فیسبوک به بحث شخصیت‌شناسی کاربران فیسبوک تغییر یافته است. در این پژوهش که با هدف بررسی تأثیر پنج عامل شخصیت بر عضویت نوجوانان در فیسبوک انجام گرفته است، فرض بر این است

که ویژگی‌های روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، با وجدان بودن، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری بر عضویت نوجوانان در فیسبوک تأثیر دارد. مدل معادلات ساختاری نشان داد که رابطه میان عامل روان‌رنجورخویی، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری مدل پنج عاملی شخصیت با عضویت نوجوانان در فیسبوک تأیید گردیده است، ولی رابطه دو عامل دیگر یعنی برون‌گرایی و با وجدان بودن با عضویت نوجوانان در فیسبوک تأیید نشده است؛ یعنی می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی به جز برون‌گرایی و با وجدان بودن می‌توانند پیش‌بینی‌کننده استفاده نوجوانان از فیسبوک و یا عدم استفاده از آن باشند. این یافته‌ها در عامل روان‌رنجوری، همسو با مطالعات [۴، ۸، ۱۰]؛ و در عامل توافق‌پذیری همسو با مطالعات [۱۳] می‌باشد. در بحث از عامل برون‌گرایی مدل پنج عاملی شخصیت، نتایج مختلفی موجود است. عده‌ای معتقدند که برون‌گراها بر اساس صفات پرحرف بودن و علاقه‌مند به ارتباط گسترده، در پی ارتباط اجتماعی در محیط واقعی هستند، نه محیط مجازی؛ اما برخی دیگر از پژوهش‌گران بر این باورند که عامل برون‌گرایی با مردم‌آمیزی و شرکت در اجتماعات نمایان می‌شود، چه در فضای مجازی و چه در فضای حقیقی. در صورتی که افراد برون‌گرا علاقه‌مند به ارتباط بیشتر در دو حالت هستند. در این پژوهش، یافته‌ها نشان داد که بین برون‌گرایی با عضویت در فیسبوک رابطه کمی وجود دارد که این یافته مغایر با نتایج مطالعات [۱۰] می‌باشد. در تبیین علت عدم ارتباط بین با وجدان بودن و عضویت در فیسبوک هم می‌توان به افراد بی‌شماری اشاره کرد که با هویت‌های جعلی و بدون هدف مشخص وارد این فضاها شده و درگیر سرگرمی‌های مبتذل از طریق آن می‌شوند. در اینجا است که مفهوم مسئولیت‌پذیری و وجدان داشتن، رنگ می‌بازد و منطقی به نظر می‌رسد که این عامل بر عضویت در فیسبوک تأثیر ضعیفی داشته باشد.

در عامل گشودگی به تجربه هم نتایج پژوهش حاضر مغایر با نتایج [۱۱، ۱۲] می‌باشد که نشان داده‌اند علی‌رغم باور عامه، ویژگی گشودگی به تجربه، تأثیری در احتمال عضویت در فیسبوک ندارد و علاوه بر این، برخلاف نتایج پژوهش [۱۳]، عامل با وجدان بودن، پیش‌بینی‌کننده استفاده از فیسبوک نمی‌باشد. به بیان دیگر، می‌توان گفت که مسئولیت‌پذیر بودن و داشتن روابط گسترده با دیگران نمی‌تواند در تعیین عضویت فرد در فیسبوک نقش مهمی داشته باشد، ولی در مقابل، هر چه فرد از نظر هیجانی، بی‌ثبات‌تر و مضطرب‌تر باشد (روان‌رنجوری) و همچنین احساس همدردی بالایی نسبت به دیگران داشته (توافق

^۱ Goodness of fit Index

- 3-McAndrew, F.T. & Shah, S.S. (2013). Sex differences in jealousy over Facebook activity. *Computers in Human behavior*. Vol 29: PP. 2603 – 2606.
- 4-Tappers, E. Luyckx, K. Klimstra, T. & Goossens, L. (2013). Loneliness and facebook motives in adolescence: A longitudinal inquiry into directionality of effect. *Journal of Adolescence*: Vol xxx. PP. 1-9
- 5-Cheung, C. M. K., Chiu, P., & Lee, M. K. O. (2011). Online social networks: Why do students use Facebook? *Computers in Human Behavior*, Vol 27: PP. 1337–1343.
- 6-Sheehan, K.B. (2002). Of surfing, searching, and newshounds: A typology of internet user's online sessions. *Journal of Advertising Research*: Vol 42, PP.62-71.
- ۷- مشایخ، مریم و برجعلی، احمد (۱۳۸۲). بررسی رابطه احساس تنهایی با نوع استفاده از اینترنت در گروهی از دانش‌آموزان دبیرستانی. تازه‌های علوم شناختی، سال ۵، ش ۱(۱۷)، صص ۳۹-۴۴.
- 8-Seidman, G. (2013). Self- presentation and belonging on facebook: How personality influences social media use and motivations. *Personality and individual differences*. Vol 54: PP. 402 – 407.
- 9-Hollenbaugh, E. & Ferris, A.L. (2014). Facebook self – disclosure: Examining the role of traits, social cohesion, and motives. *Computers in Human Behavior*. Vol 30: PP. 50-58.
- 10-Wang, J.L. Jackson, L.A. Zhang, D.J. & Su, Z.Q. (2012). The relationships among the Big Five Personality factors, self-esteem, narcissism, and sensation-seeking to Chinese University students' uses of social networking sites (SNSs). *Computers in Human behavior*. Vol 28: PP. 2313 – 2319.
- 11-Hughes, D. J., Rowe, M., Batey, M., & Lee, A. (2011). A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*. Vol 28(2): PP. 561–569.
- 12-Wilson, K., Fornasier, S., & White, K. M. (2010). Psychological predictors of young adults' use of social networking sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. Vol 13(2): PP. 173–177.
- 13-Ryan, T., & Xenos, S. (2011). Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Computers in Human Behavior*. Vol 27(5): PP. 1658–1664.

پذیری) و در پی تجربه‌های جدید و متنوع باشد (گشودگی به تجربه) می‌توان پیش‌بینی کرد که جذب استفاده از فیسبوک و اشکال مختلف آن می‌شود؛ بنابراین، در تأیید پژوهش [۱۰]، نتایج این پژوهش هم نشان داد که شخصیت، پیش‌بینی‌کننده‌ی خوبی برای عضویت یا عدم عضویت نوجوانان در فیسبوک می‌باشد. البته می‌توان اشاره کرد که تأثیر بیشتر سه عامل روان رنجوری، توافق پذیری و گشودگی به تجربه بر عضویت در فیسبوک ممکن است مربوط به دوره‌ی نوجوانی – با توجه به ویژگی‌های نوجوان – باشد و در مورد بزرگسالان عضو فیسبوک که در دوره‌ی جوانی و میان‌سالی قرار دارند و جزء نمونه پژوهش نبوده‌اند، صدق نکند. چرا که بر اساس مطالعات نوجوانی، فرد نوجوان را می‌توان متغیر از نظر هیجانی و دارای خلق بی‌ثبات فرض کرد که علاقه‌مند به توافق داشتن با دیگران به خصوص هم‌سن‌وسالان و در پی نوگرایی و بازبینی ارزش‌های شخصی می‌باشد.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان بر عضویت آن‌ها در فیسبوک تأثیر دارد، به‌بیان‌دیگر، شخصیت، عامل مهم در ورود به فضاهای مجازی می‌باشد، بنابراین به همه‌ی افرادی که در تربیت نوجوانان دست‌اندرکار هستند اعم از والدین، معلمان و مشاوران، پیشنهاد می‌شود که در بررسی پیامدهای منفی فضاهای مجازی از جمله وابستگی به آن‌ها به نقش ویژگی‌های شخصیتی هم آگاهی داشته باشند و با یافتن جایگزین‌های سالم و مطلوب برای نوجوانان و راهنمایی آن‌ها، مشکلات ناشی از مشخصه‌های دوره‌ی سنی‌شان (برای نمونه تجربه‌گرایی) را مرتفع سازند. از جمله محدودیت‌های این پژوهش، نمونه نوجوانان مشغول به تحصیل در مقطع دبیرستان بودند که تعمیم‌یافته‌های این پژوهش را به گروه‌های سنی بالاتر مشکل می‌سازد. در انتها پیشنهاد می‌شود که این پژوهش بر روی دانشجویان و افراد بزرگسال درگیر در فیسبوک انجام شود تا به روشنی مسیر مدل پیش‌بینی و جامعیت آن کمک نماید.

منابع

- 1-Aydın, G.S. & Ayhan Demir, M.M. (2013). The investigation of Facebook usage purposes and shyness, loneliness. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Vol 93: PP. 737- 741. 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership (WCLTA-2012).
- 2-McAndrew, F.T. & Jeong, H.S. (2012). Who does what on Facebook? Age, sex, and relationship status as predictors of Facebook use. *Computers in Human Behavior*. Vol 28: PP. 2359 – 2365.

۱۴- حق شناس، حسن (۱۳۷۸). هنجاریابی آزمون شخصیتی نتو، فرم تجدیدنظرشده، روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار سابق)، سال ۴، ش ۴، صص. ۳۸-۴۸.

۱۵- دائمی، فاطمه، بخشی، علی و جوشنلو، محسن (۱۳۹۲). آیا می‌توان از NEO-FFI برای سنجش پنج عامل اصلی شخصیت در ایران بهره برد؟. روانشناسی بالینی و شخصیت، سال ۲۰، ش ۹، صص ۹۵-۱۰۶.

۱۶- خرمائی، فرهاد و فرمانی، اعظم (۱۳۹۳). بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش‌بینی صبر و مؤلفه‌های آن در دانشجویان. دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت، سال ۲۱، ش ۱۱، صص ۱۱-۲۴.

۱۷- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۷). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل. تهران: سمت، صص ۴۴-۳۰۰.